

ביאורים לפרקי אבות

וְרַבִּי חֲלֵפְתָא בֶּן דְּזוֹסָא אִישׁ כֹּפֵר חֲנֻנְיָא אָמַר: עֲשֶׂרָה שְׁיֹנְשֵׁינן וְעוֹסְקִין בְּתוֹרָה, שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בִּינֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: אֱלֹהִים נֶצַב בְּעֵדַת אֵל. וּמִנֵּין אֶפְלוּ חֲמִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֶגְדָּתוֹ עַל אֶרֶץ יִסְדָּה. וּמִנֵּין אֶפְלוּ שְׁלֹשָׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט. וּמִנֵּין אֶפְלוּ שְׁנַיִם^(א), שֶׁנֶּאֱמַר: אִזְ נִדְבְּרוּ יְרָאִי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, וַיִּקְשֹׁב ה' וַיִּשְׁמַע. וּמִנֵּין אֶפְלוּ אֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר: בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי, אָבָא אֵלֶיךָ וּבִרְבֵּיתֶיךָ:

ת"א: (א) תהלים פב א. (ב) עמוס טו ו. (ג) תהלים פב א. (ד) מלאכי ג טו. (ה) שמות כ כא.

~ פירוש ר"ע מברטנורא ~

וְיֵשׁ סְפָרִים שֶׁכְּתוּב בָּהֶן וּמִנֵּין אֶפְלוּ חֲמִשָּׁה שֶׁנֶּאֱמַר וְאֶגְדָּתוֹ עַל אֶרֶץ יִסְדָּה, שֶׁאֵדָם אֹגֵד בְּיָדוֹ אַחַת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ חֲמִשׁ אֲצַבְעוֹת, וְכָלֵל אֲצַבְעוֹת שְׁבִיד קְרוּיִין אֲגָדָה. וּבְרֵאשׁ הַמִּקְרָא הוּא אֹמֵר, הַבּוֹנֵה בְּשָׁמַיִם מַעֲלוֹתָיו, כְּלוֹמֵר הַשְּׂכִינָה שֶׁהִיא בְּשָׁמַיִם יוֹרֵדֶת לְמִטָּה לְאֶרֶץ כְּשֵׁי שֵׁם אֲגָדָה עוֹסְקִים בְּתוֹרָה^(א). וּמִנֵּין אֶפְלוּ שְׁלֹשָׁה שֶׁנֶּאֱמַר בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט, שֶׁהַדִּינִים הֵם שְׁלֹשָׁה: כִּי נִטַּל עֲלָיו. לְשׁוֹן סִבָּךְ. תְּרַגְּוִים וְסִבּוֹת, וְתִטַּל, כְּלוֹמֵר שֶׁהַשְּׂכִינָה סוֹכֶכֶת עֲלָיו:

עֲשֶׂרָה שְׁהִיוּ יוֹשְׁבִים בְּדִין. גְּרִסִּינִי^(א): בְּעֵדַת אֵל. וְאִין עֵדָה פְּחוּתָה מֵעֲשֶׂרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִרְגָּלִים (כְּמִדְּבַר יד) עַד מִתִּי לְעֵדָה הִרְעָה הַזֹּאת, יִצְאוּ יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב, הָרִי עֲשֶׂרָה: וּמִנֵּין אֶפְלוּ חֲמִשָּׁה שֶׁנֶּאֱמַר בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט. שְׁלֹשָׁה דִּינִים וְשְׁנֵי בְּעֲלֵי דִינִים: וּמִנֵּין אֶפְלוּ שְׁלֹשָׁה שֶׁנֶּאֱמַר וְאֶגְדָּתוֹ עַל אֶרֶץ יִסְדָּה. הָאֵשׁ וְהָאִוִּיר וְהַמַּיִם שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה, עַל אֶרֶץ יִסְדָּה, עַל יְסוֹד הָאֶרֶץ הֵם מְקִיפִים. הָרִי לָךְ שֶׁשְׁלֹשָׁה קְרוּיִין אֲגָדָה. אִי נְמִי מְצִינֵי שְׁלֹשָׁה קְרוּיִין אֲגָדָה, אֲגָדַת אֲזוּב שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה קְלָחִים.

~ עיקר תוספות יו"ט ~

וּמֵאֲחֵר דְּאֶפְלוּ תְּלָתָא, עֲשֶׂרָה מִבְּעֵיָא. עֲשֶׂרָה קְדָמָא שְׂכִינָה וְאֶתִּיא, תְּלָתָא עַד דִּתְבִי גְּמָרָא. וְאֶדְאֶתְמַר הֵתָם קְאָמַר לָהּ, וְלֹא אֶתְמַר הֵתָם חֲמִשָּׁה. וּבְמִדְּרַשׁ שְׁמוּאֵל כְּתוּב דְּבַעֲשֶׂרָה נֶצַב, רְצוּנוֹ לֹמֵר עוֹמֵד בְּבִיבּוּל, וְהֵם יוֹשְׁבִים. מֵה שְׁאִין בֶּן כְּחִמְשָׁה דְּלֹא כְּתִיב נֶצַב. וְעַיִן מֵה שֶׁכְּתִבְתִּי לְעֵיל אוֹת י"א:

(א) וְכֵן מְצִינֵי עֲשֶׂרָה שְׁדִינֵין, בְּדִינֵי עֲרִכִין, וְשְׁנַיִם וְאֶחָד כְּשֶׁקְּבִלוּ עֲלֵיהֶם. אִי נְמִי יְחִיד מִמְּחָה: (ב) אֵף עַל גַּב דְּגִרְסוֹתוֹ בְּדִין, עֶסֶק הַתּוֹרָה כָּל שְׁכֵן הוּא: (ג) אֶפְלוּ שְׁנַיִם. וּמֵאֲחֵר דְּאֶפְלוּ תְּרִי, תְּלָתָא מִבְּעֵיָא. מֵהוּ דְּתִימָא דִּינָא שְׁלָמָא בְּעֶלְמָא וְלֹא אֶתִּיא שְׂכִינָה, קָא מִשְׁמַע לָן דִּינָא נְמִי הִנְנוּ תּוֹרָה.

רבי אומר . . .

ביאור מתורת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שיל"ו

ו) עשרה שיושבין ועוסקין בתורה

יש כאן תכלית השלימות דלימוד התורה:

עשרה – העילוי דתלמוד תורה דרביים. **שיושבין** – לימוד באופן של התיישבות. ובלשון המשנה: לגבי מ"ח הדברים שהתורה נקנית בהם: „בישוב“. **ועוסקין** – לימוד באופן של עסק, ש„עסק התורה הוא העמל והטורח“¹. וכביאור הידוע, שלימוד התורה צריך להיות כמו בעל עסק, היינו לא רק כפועל ושכיר שעבודתו היא בזמן מוגבל בלבד, כי אם כמו בעל העסק, שהעסק נוגע לו ביותר, וגם לאחרי גמר המלאכה, טרודה דעתו ומחשבתו בעניני העסק, ואפילו בעת השינה חולם מעניני העסק. ודוגמתו בנמשל: לימוד התורה הוא באופן של עסק, שמסור ונתון לזה בכל לבו ונפשו, ועד כדי כך, שגם בעת השינה חולם דברי תורה⁵.

בתורה – הישיבה וההתעסקות בלימוד התורה היא באופן שהוא וכל מציאות העשרה הם בתורה. והיינו, שלא שייכת אצלם דעה והנחה קדומה מצד מציאותם הם (שאו יש מקום לחשוש שתגרום לאיזו נטי'), כי אם שכל מציאותם היא בתורה, להתייגע ולעמוד

על אמיתתה של תורה.

ותכלית השלימות היא, שפועלים זאת אצל כל בני ישראל, הן לגבי כל עשרת הסוגים דבני ישראל, הן לגבי תכלית הריבוי בכמות, הנכלל במספר עשרה, כמובן מפסק ההלכה שאחד עשרה ואחד עשרה רבוא מברכים ומזמנים בנוסח שוה.

והנה, לגבי יהודי המצוי במצב רוחני ירוד, הפירוש דמשנתנו הוא באופן דלימוד התורה סתם (עוד לפני שבאים לשלימות הלימוד). ויתירה מזה – עוד לפני שבאים ללימוד התורה בכלל, כי אם, ענין האחדות⁸.

עשרה – למרות שאין דיעותיהם שוות, נעשים „עדה“, מציאות אחת¹⁰.

שיושבין – התיישבות וקביעות, היינו שאחדות זו אינה רק בעת מן העתים, ביום סגולה וכיוצא בזה, כי אם התיישבות וקביעות, בכל זמן ובכל מצב. **ועוסקין** – האחדות חודרת בעניני העסק שלו כפשוטו, מבלי לחשוש שעל ידי זה שיספר לחבירו מעניני העסק, עלול הדבר לפגוע בפרנסתו. בתורה – סוף סוף נעשית אצלם האחדות גם בתורה¹¹.

(1) ראה אגה"ק סכ"ג. (2) להלן פ"ו מ"ו. (3) ב"ח או"ח סמ"ז (ד"ה ונוסחא). (4) ספה"מ קונטרסים ח"א עמ' רנח. (5) ראה ספה"מ ה"ש"ת עמ' א. (6) ראשיכם שבטיכם גו' מחוטב עציץ עד שואב מימך (ר"פ נצבים). (7) רמב"ם הלכות ברכות פ"ה ה"ד. (8) כמו שלפני מ"ת היו ישראל כאיש אחד בלב אחד (רש"י יתרו י"ב, ט). (9) ראה ברכות נח, א. (10) ראה ברכות כא, ב. (11) לקו"ש כח"ח עמ' 271.

